

УДК 82.091(477.95)(092)

*О.С. Волковинський*

## СПОГАДИ

Перша моя зустріч з Анатолієм Романовичем відбулася в 1986 році, коли він приїздив до Кам'янка-Подільського читати спецкурс. Певним чином до цієї зустрічі мене спонукав завідувач кафедри Віктор Іванович Тищенко, оскільки знайомство з «чернівецьким професором» могло вплинути на вирішення питання моєї аспірантури та керівництва написанням кандидатської дисертації. Очікування такого важливого моменту, звичайно, викликало підвищені емоційні та психологічні переживання. Ці хвилювання і побоювання одразу зникли після першого ж вітання. Наскільки я зараз розумію, Анатолій Романович вдався до деяких хитрощів. Він запитав, де можна в місті пообідати і чи не складу я йому компанії. Ми пішли у ресторан готелю «Смогрич», де були смачні (та недорогі) комплексні обіди. І ось під час обіду наша розмова точилася навколо того, що мене цікавить у літературознавстві, з якої теми я хотів би писати кандидатську дисертацію. Коли я повідомив, що цікавлюсь творчістю Валентина Катаєва, розмова стала ще жвавішою. Річ у тому, що Катаєв належав до плеяди письменників-одеситів, а все, що було пов'язано з Одесою і досі викликає в Анатолія Романовича теплі спогади та переживання. Вирішено було, що цією темою можна займатися і одразу ж вдалося визначити перспективи нашої подальшої співпраці. Так ось, мені здається, що Анатолій Романович хотів побачити людину не в офіційній обстановці, хотів перевести режим спілкування у спокійне людське русло. Такі невеличкі «перевірки на дорогах» влаштовувались часто та мимохідь. Наприклад, коли я з'явився з документами у Чернівцях, Анатолій Романович, посилаючись на свою зайнятість, попросив мене вчитати якусь статтю.

Анатолій Романович — вправний майстер композиції життя. Про людину чи ситуацію він збирає можливий максимум інформації з різноманітних джерел, намагається створити об'єктивовані уявлення про них. Після нашої зустрічі він розпитував Юрія Попова, який вже був його аспірантом, про мене. Коли я вступив до аспірантури і рік провчився, мене розпитував про Костянтина Титяніна, який згодом став його аспірантом. Такий підхід дозволяє об'єктивувати враження, не звертати уваги на дрібне і зосереджуватись на головному. Пам'ятаю, як при мені він звертався до когось з кафедральних колег. Після запитання, чи є у співрозмовника потрібна книга, Анатолій Романович дав такий коментар: «Ну, гаразд. До вас за нею підійде юнак трохи божевільного вигляду, та ви на це не звертайте уваги. Хлопець він г'ямущий і дійсно цікавиться цією проблемою».

Завжди великим є здивування та нерозуміння Анатолія Романовича, коли він зіштовхується з провінціалізмом та відсутністю професіоналізму. На його кафедрі працював лаборантом хлопчина, якого Анатолій Романович хотів брати до аспірантури та потрібно було, щоб цьому молодому чоловіку якийсь заклад дав цільове направлення. Анатолій Романович запитав мене, чи не можна на декілька років лаборанту його кафедри працевлаштуватися в

Кам'янець-Подільському педінституті. Я відповів, що ситуації однозначно не знаю та порадив, щоб молодий чоловік сам з'їздив до Кам'янця-Подільського. При цьому м'яко натякнув, що йому варто було б поголитися, оскільки його вигляд може не сподобатися адміністрації вузу. Мене вразило, наскільки бурхливою та емоційною була реакція Анатолія Романовича, для якого ставлення до людини ніколи не визначалося лише її зовнішністю.

З першої зустрічі мене також вразила постійна жива та бадьора цікавість з боку Анатолія Романовича до всього. Це стосувалось і професійних питань і побутових, організаційних і загальножиттєвих. З ним можна говорити про все і бути впевненим, що тебе зрозуміють, дадуть пораду, допоможуть.

До рис характеру, що відрізняють Анатолія Романовича з-поміж інших, також належать зрівноваженість, виваженість, терплячість. Після моєї спроби в написанні якогось фрагменту роботи він зі мною декілька годин уважно аналізував помилки та недоліки, радив, що і як потрібно виправити, а на останок раптом промовив: «А взагалі-то було б краще, коли б ви все написали заново».

Також пригадую випадки, коли Анатолій Романович вдавався до «сурових та жорстких» адміністративних дій. На третьому курсі мого навчання виникла ситуація, коли стало відчутним моє відставання в написанні роботи у відповідності до запланованого. Анатолій Романович викликав мене у кабінет та загострив на цьому увагу. Я намагався пояснити, що збився з темпу через родинні та побутові обставини (переїзд на нову квартиру, ремонт, влаштування сім'ї тощо). Анатолій Романович це вислухав і запитав: «Робота буде написана?». У відповідь я пообіцяв, що вкладусь у кінцеві терміни. Анатолій Романович мені повірив і сказав, що у вересні чекає мою роботу в себе на столі. Зрозуміло, що я робив все можливе для того, щоб виправдати цю довіру.

Закінчення аспірантури та підготовка до захисту збіглися зі складними та болючими процесами загально-історичного характеру. Довелось декілька років чекати захисту, оскільки колишні спеціалізовані ради закривали, а нові ще не розпочинали своєї роботи. І ось мене знову вразили принциповість Анатолія Романовича та намагання жити за гамбурзьким рахунком. Саме він наполягав, аби захист моєї дисертації відбувся в Інституті літератури імені Тараса Шевченка АН України. Мої пропозиції шукати інші «полегшені» варіанти захисту, ввічливо відхилялись. Анатолій Романович пояснював, що потрібно поважати себе та бути вірним обраному шляху.

Впевненість, енергійність та дієвість — якості, яким Анатолій Романович навчав оточуючих його людей. До них додається філософське розуміння головного у житті. Для Анатолія Романовича — це справа та людяність.

*Стаття надійшла до редколегії 16.11.2006*